

 Norway

 **SUOMI
FINLAND**

Renewable Energy for
Resilient Agri-Food Systems
कृषि खाद्य प्रणालीको लागि नवीकरणीय ऊर्जा

RERAS

वातावरणमैत्री स्थानीय शासन

वातावरणमैत्री स्थानीय शासन

वातावरणमैत्री स्थानीय शासन प्रारूप, २०७८

(ENVIRONMENT FRIENDLY LOCAL GOVERNANCE FRAMEWORK, 2021)

नेपाल सरकार

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

वातावरणमैत्री स्थानीय शासन प्रारूप, २०७०

(Environment Friendly
Local Governance Framework, 2013)

नेपाल सरकार सामाजिक विकास तथा स्थानीय शासन विभाग (२०७०/७१/१३)

नेपाल सरकार

सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय

नेपाल सरकार
सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
(वातावरण, वन तथा जल विभाग, अन्वेषण शाखा)

पत्र संख्या: वातावरण/०७७/०७८

चलानी नं.: ४५१

मिति: २०७८/३/३०

विषय: वातावरणमैत्री स्थानीय शासन प्रारूप, २०७८ कार्यान्वयनको लागि पठाइएको।

श्री जिल्ला समन्वय समिति (सबै)।

श्री गाउँपालिका/नगरपालिका (सबै)।

यस मन्त्रालय (माननीय मन्त्रीस्तर) बाट मिति २०७८।०३।१५ मा स्वीकृत भएको "वातावरणमैत्री स्थानीय शासन प्रारूप, २०७८" आवश्यक कार्यान्वयनका लागि पठाइएको व्यतिरिक्त निर्णयानुसार अनुसंधान छ।

(कृष्णप्रसाद हुमागाईं)

शाखा अधिकृत

बोधार्थ:

श्री सूचना तथा प्रविधि शाखा: यस मन्त्रालयको Website मा अपलोड गर्ने व्यवस्था हुने।

प्रस्तुतिको रुपरेखा

- परिचय
- पृष्ठभूमि
- मूल भावना
- उद्देश्य
- सिद्धान्त
- आवश्यकता
- महत्व
- अभ्यास (राष्ट्रिय)
- अभ्यास (स्थानीय)
- अभ्यास (अन्तर्राष्ट्रिय)

परिचय

- स्थानीय तहमा शासन, योजना, नीति, कार्यक्रम र सेवा प्रवाहका सबै गतिविधिहरूमा वातावरण संरक्षण, दिगोपन, स्वच्छता, विपद जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु अनुकूलनका अभ्यासहरूलाई समावेश गर्ने प्रक्रिया
- प्रारम्भमा २०७० साल(असोज २३) मा नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्बाट प्रारूप स्वीकृत भएको र देश संघियतामा गएपछि २०७८ सालमा परिमार्जित
- प्रारूपमा घरपरिवार, टोल, वडा, पालिका र जिल्ला तहमा विभक्त २३४ वटा सूचकहरू जसमा आधारभूत १०८ र परिष्कृत १२६ सूचक रहेका छन्
- कार्यान्वयन गर्ने रणनीति, मापन बिधि र प्रकृया, सस्थागत संरचना जस्ता व्यस्था प्रारूपमा रहेको

पृष्ठभूमि

- नेपालको संविधान, नीतिहरू, ऐन कानूनहरू तथा सरकारका प्रतिबद्धताहरूमा वातावरण, फोहर व्यवस्थापन, विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा जलवायु अनुकूलन सम्बन्धी विषयहरू छरिएर रहेका
- उल्लिखित बिषयले पार्ने सकारात्मक वा नकारात्मक प्रभाव भोग्ने आम नागरिक (घर परिवार तह) तथा कार्यान्वयन गर्ने नजिकको सरकार (स्थानीय तह) को जिम्मेवारीमा प्रस्टता आवश्यक भएको महशुस
- छरिएर रहेका ती बिषयहरूलाई कार्यान्वयनयोग्य सूचकहरूमा रूपान्तरण नगरी सहज कार्यान्वयन सम्भव नदेखिएको सन्दर्भमा स्थानीय आवश्यकतालाई अत्यन्त सुक्ष्म ढंगले विश्लेषण गरी घरपरिवार तह देखि जिल्ला तहसम्मबाट हाशिल गर्ने गरि नतिजा सूचक बनाई प्रारूपमा समावेश गरिएको

मूल भावना

- वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्ने,
- प्राकृतिक स्रोतहरूको दिगो उपयोग गर्ने,
- फोहर व्यवस्थापन तथा प्रदूषण नियन्त्रण गर्ने, र
- जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभावहरू घटाउने एवं विपद जोखिम कम गर्ने काममा सक्रिय भूमिका खेल्ने।

उद्देश्य

- मूल उद्देश्य: सफा, हरित, सुरक्षित, दिगो विकासमुखी र जलवायु सम्बेदनशील स्थानीय शासन प्रणाली निर्माण गर्ने, जसले समुदाय, अर्थतन्त्र र प्राकृतिक स्रोतबीच सन्तुलन कायम गर्न सहयोग पुऱ्याउँनेछ,
- उद्देश्यहरु:
 - स्थानीय तहको योजना प्रक्रियामा वातावरण संरक्षण, आधारभूत स्वास्थ्य तथा सरसफाई, फोहरमैला व्यवस्थापन, जैविक बिबिधताको संरक्षण, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयहरूलाई मूलप्रवाहीकरण र स्थानीयकरण गर्नु,
 - उक्त बिषयमा घरपरिवार तहसम्मका काम कर्तब्य र जिम्मेवारी तथा हाशिल गर्नुपर्ने नतिजाको सम्बन्धमा प्रष्ट पार्नु,
 - घर परिवार, समुदाय र स्थानीय तहहरूलाई सकारात्मक प्रतिष्पर्धाको माध्यमवाट वातावरणमैत्री दिगो बिकासका लागि जिम्मेवार बनाउन प्रोत्साहित गर्नु,
 - वातावरण संरक्षण र दिगो बिकासका लागि सरोकारवालाहरूबीच आर्थिक एबम प्राबिधिक सहयोग तथा सहकार्यको वातावरण सिर्जना गर्नु

सिद्धान्त

- दिगोपन (Sustainability)
- पूर्वसावधानी (Precautionary Principle)
- प्रदूषकले तिर्ने सिद्धान्त (Polluter Pays Principle)
- सन्निकटताको सिद्धान्त (Principle of Subsidiarity)
- सहभागिता र साझेदारी (Participation and Partnership)
- समन्वय र एकीकृत दृष्टिकोण (Coordination and Integration)
- नवप्रवर्तन र प्रविधि प्रयोग (Innovation and Technology Use)

आवश्यकता

- वातावरणीय चुनौतीलाइ समाधान गर्न
- स्थानीय तहको भूमिकालाई सबल बनाउन
- दिगो विकासका लक्ष्य (SDGs) हासिल गर्न
- नीति, योजना र बजेटमा वातावरणीय पक्ष मुलप्रवाहीकरण गर्न
- स्थानीय क्षमता विकास गर्न

महत्व

- दिगो र स्वच्छ स्थानीय विकास
- जलवायु अनुकूल स्थानीय योजना
- साझेदारी र सहभागिता प्रवर्द्धन
- मूल्यांकन र प्रोत्साहन प्रणाली
- राष्ट्रिय प्रतिबद्धतामा सहयोग

अभ्यास (राष्ट्रिय)

- नेपालको संविधानको धारा ३० मौलिक हक तथा धारा ५१(छ) मार्गदर्शक नीतिमा स्पष्ट रूपमै वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्नुपर्ने बिषय उल्लेख,
- वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, लगायत अन्य धेरै नीतिहरू, ऐनहरू, कार्य योजना (NAPA /LAPA/LDRMP/.....), मापदण्ड, कार्यविधिहरू र SDG–, ६, ११, १३ र १५ सँग EFLG प्रत्यक्ष सम्बन्धित,
- नेपाल सरकारले २०७० साल (सन् २०१३) मा Environment Friendly Local Governance (EFLG) Framework स्वीकृत गरेको,
- संघियता पछि २०७८ सालमा परिमार्जन गरी सबै स्थानीय तहमा अनिवार्य रूपमा कार्यान्वयन गर्न निर्देशन समेत जारी I

अभ्यास (स्थानीय)

शंखरापुर नगरपालिका: जलवायुमैत्री प्रांगारिक खेति प्रणाली

- असमय वर्षा, लामो खडेरी, तापक्रम वृद्धि र रोग कीराको प्रकोप जस्ता जलवायु परिवर्तनका असरले कृषिमा ठूलो चुनौती सिर्जना
- रासायनिक मल तथा विषादीमा निर्भरता बढ्दा उत्पादन लागत वृद्धि र माटोको उर्वराशक्ति घट्ने समस्या
- प्राङ्गारिक (Organic) तथा जलवायु-स्मार्ट कृषि अभ्यासलाई नीति, कार्यक्रम र बजेटमा समेटेर कार्यान्वयन सुरु
- किसानहरूलाई जैविक मल उत्पादन तालिम प्रदान, टनेल खेती, मल्चिङ, वर्षाको पानी संकलन प्रविधिमा सहयोग, स्थानीय जातका बाली तथा बीउ संरक्षण तथा Integrated Pest Management (IPM) तालिम प्रदान
- ५०% सम्म अनुदानमा टनेल निर्माण, बीउ तथा उपकरण प्रदान, कृषक समूह र सहकारीमार्फत सामूहिक खेती, महिला तथा युवालाई लक्षित उद्यमशीलता कार्यक्रम
- ३ वर्षमा करिब १५० भन्दा बढी कृषक परिवार प्राङ्गारिक खेतीमा आवद्ध, तरकारी उत्पादनमा २५% वृद्धि, रासायनिक मल तथा विषादी प्रयोगमा उल्लेखनीय कमी

अभ्यास (स्थानीय)

धनगढी उपमहानगरपालिका: ताल/पोखरी संरक्षण

समस्या

- ढल तथा फोहर मिसिँदा पानी प्रदूषित हुनु
- वर्षायाममा डुबान, हिउँदमा सुकखा अवस्था
- अवैध अतिक्रमण
- अभिलेख र नक्साङ्कनको अभाव
- पोखरी पुरिँदै जानु वा क्षेत्रफल घट्नु
- सार्वजनिक जग्गा संरक्षण अभियान
- वातावरणीय बजेट विनियोजन
- नदी तथा नाला सरसफाइ कार्यक्रम
- ८० वटा पोखरीको पहिचान (जसमध्ये ५० वटा संरक्षणयोग्य, ५ वटाको पुनर्जीवन)

समाधानको प्रयास

- ताल/पोखरी पहिचान र अभिलेखीकरण

अभ्यास (स्थानीय)

चन्दननाथ नगरपालिका : जलवायु उत्थानशील स्याउ खेती

समस्या

- असमय हिमपात, अनियमित वर्षा, तापक्रम वृद्धि, हिउँ घट्टै जानु र नयाँ कीराको प्रकोप,
- असमय फूल फुल्ने र फल झर्ने समस्या बढ्दै जानु
- बजार पहुँच र भण्डारण अभाव (यातायात सुबिधा राम्रो नहुनु),
- सिँचाइ अभाव (हिउँ पर्ने दर घट्टै जानु),

नतिजा

- ३ वर्षमा २००+ कृषक परिवार लाभान्वित,
- उत्पादनमा ३०-४०% वृद्धि,
- स्याउको गुणस्तर सुधार र बजार मूल्य वृद्धि

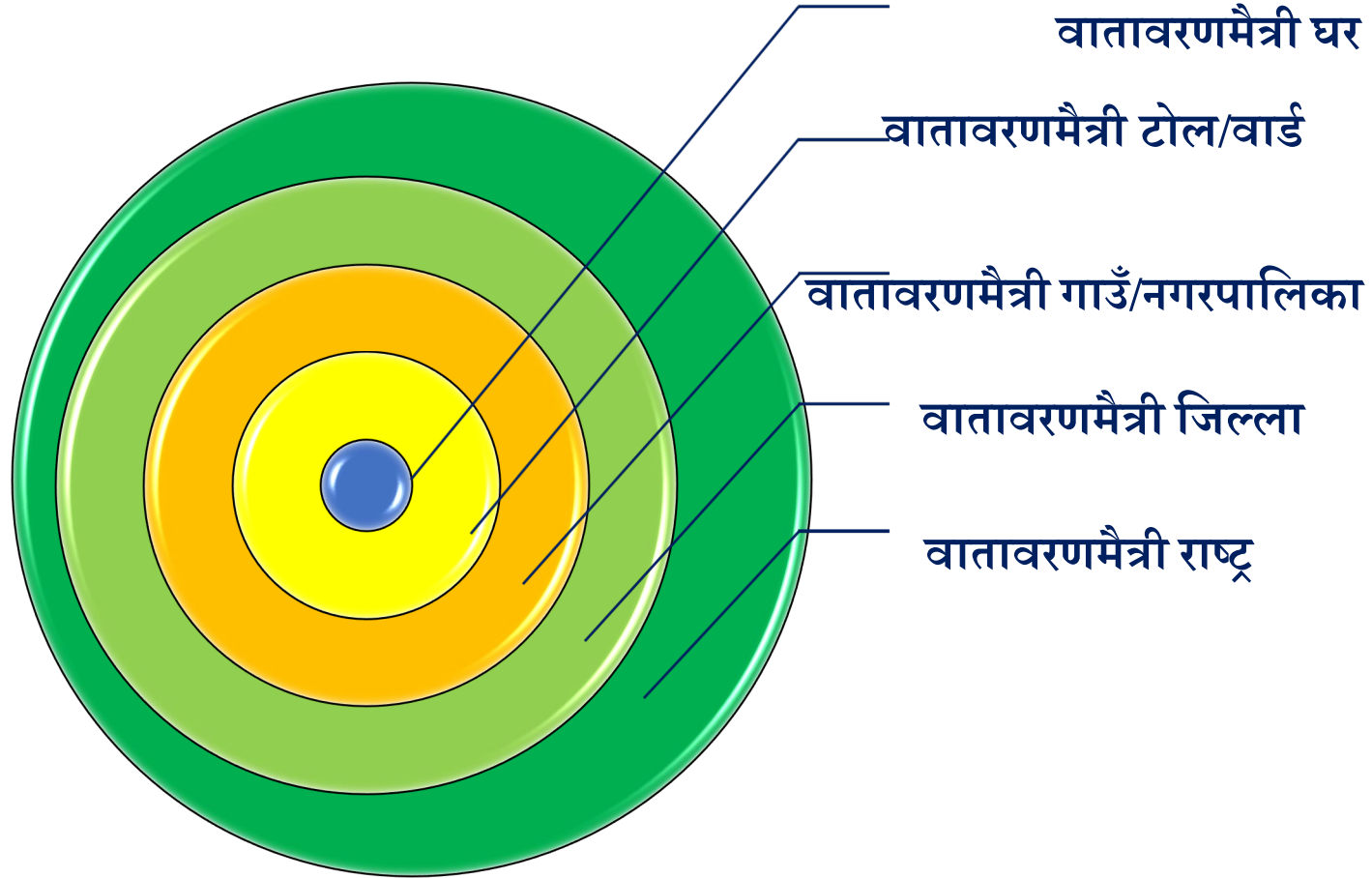
नगरको प्रयास

- सुधारिएको तथा उन्नत जातका स्याउ बिरुवा निश्चित प्रतिशत अनुदानमा वितरण,
- सिँचाइ सुबिधा बिस्तार तथा पानी संकलन ट्यांकी निर्माण,
- मल्चिङ प्रविधि प्रयोग गरी माटोमा चिस्यान संरक्षण,
- स्थानीय सङ्कलन केन्द्र स्थापना,
- कोल्ड स्टोर तथा ग्रेडिङ-प्याकेजिङ तालिम,
- “जुम्ला स्याउ” ब्रान्डिङ प्रवर्द्धन

अभ्यास (अन्तर्राष्ट्रीय)

- भारत – Green Panchayat Initiative
- बंगलादेश – Local Governance Climate Resilience Project (LGCRP)
- श्रीलङ्का – Eco-Village Model
- स्वीडेन – Green Municipalities Program
- दक्षिण कोरिया – Eco-City Governance
- डेनमार्क – Local Climate Action Municipalities
- फिनल्याण्ड – Sustainable City and Municipality Program (FISU Network)

हामी सक्छौं

धन्यबाद